

31. Tjedan župnog Caritasa Prelog

Djelotvorna ljubav u Crkvi danas – kad dobrota postane tradicija

Predavanje nakon euharistijskog slavlja 1. dana tjedna

vlč. dr. sc. Silvio Koščak

Kada me vaš župnik pozvao da danas s vama slavim svetu misu i da nakon toga održim i ovo kratko predavanje, priznajem da sam se malo zamislio. Ne zbog predavanja kao takvoga, već zbog jednostavnoga pitanja: što čovjek uopće može novo govoriti o Caritasu ljudima koji Tjedan župnog Caritasa održavaju već trideset i prvi put? Vi dobro znate što Caritas jest. Trideset i jedna godina više nije akcija, to je već dio povijesti ove zajednice. U te su godine stali mnogi ljudi, mnoge potrebe i bolesti, obitelji koje su prolazile kroz teška razdoblja, mnogo prikupljenih sredstava, posjeta, vrećica, prijeđenih kilometara i telefonskih poziva, mnogo ljudi koji su pomagali i ljudi kojima se pomagalo. A sigurno je bilo i mnogo onoga za što nikada nitko nije saznao: tihih susreta, diskretne pomoći i malih djela velikodušnosti koja nisu završila ni na fotografiji ni u izvještaju, a možda su pred Bogom bila najvažnija. Zato sam pomislio da nema smisla večeras ponovno govoriti o tome što Caritas jest ili vas uvjeravati da treba pomagati. Radije bih s vama otvorio jedno malo drukčije, možda čak zahtjevnije pitanje: kako nakon toliko godina pomaganja sačuvati ljubav živom? Kako postići da dobra tradicija ne postane samo rutina? Kako nakon stotog paketa još uvijek vidjeti čovjeka, a ne stoti paket? Kako nakon desetoga susreta s istim problemom ne pomisliti: opet isto? Kako ostati sposoban da nas tuđa rana još uvijek dotakne?

Jer čovjek se, koliko god to čudno zvučalo, može umoriti čak i od činjenja dobra. Ne mora prestati pomagati. Može i dalje dolaziti, organizirati, voziti, dijeliti, zvati i rješavati, a da se ipak nešto u njemu polako zatvara. Ruke nastave raditi, ali srce počne raditi po navici. I dok sam razmišljao kako o tome govoriti, stalno mi se vraćala jedna svima nama dobro poznata Isusova priča: prispodoba o milosrdnom Samarijancu. Upravo zato što je toliko poznajemo, lako je pomisliti da nam više nema što novo reći. Znamo: čovjek silazi iz Jeruzalema u Jerihon, pada među razbojнике i ostaje polumrtav uz cestu; prolazi svećenik, zatim levit, a naposljetku dolazi Samarijanac. Ali možda smo tu prispodobu prebrzo sveli na jednostavnu podjelu: dvojica loših ljudi prolaze, jedan dobar čovjek stane. Isusova je priča mnogo finija. Svećenik i levit vide ranjenoga čovjeka. Nisu slijepi. Vidi ga i Samarijanac. Razlika među njima nije u tome tko ima oči, već u tome što dopuštaju da ono što su vidjeli učini s njima. Samarijanac je vidio čovjeka i dopustio da mu taj čovjek promijeni put.

Tu bih vidio prvi veliki izazov djelotvorne ljubavi nakon mnogo godina: može li nas čovjek još uvijek prekinuti? Mi danas imamo rasporede, termine, programe, obrasce, proračune, popise i sastanke. Dobro je da ih imamo. Crkveni Caritas koji bi bio potpuno neorganiziran brzo bi postao neučinkovit. Ali svaki sustav nosi jednu opasnost: čovjek se s vremenom počne prilagođavati sustavu, umjesto da sustav služi čovjeku. Ranjenik iz Isusove prispodobe nije imao termin. Nije se najavio. Nije došao u uredovno vrijeme. Jednostavno je ležao ondje gdje Samarijanac nije planirao da će ga toga dana susresti. To je možda dobar kriterij za živost jedne kršćanske zajednice: koliko prostora u našem uređenom životu još postoji za neplaniranoga čovjeka? Ne znači da moramo biti dostupni svima uvijek i za sve. To nitko ne može. Ali znači da moramo paziti da organizacija ne postane način na koji ćemo se zaštititi od stvarnosti.

Neke su potrebe vrlo vidljive. Čovjek nema što jesti, nema drva, ne može platiti račun, treba lijek. To možemo relativno lako prepoznati. Ali nakon trideset godina Caritasa možda bi trebalo postaviti drugo pitanje: tko su ljudi koje naš dosadašnji način pomaganja teško vidi? Možda čovjek danas ima pun hladnjak, a nema čovjeka. Možda starica ima mirovinu dovoljnu da preživi mjesec, ali joj nekoliko dana nitko nije izgovorio ime. Možda obitelj izvana izgleda sasvim uredno, a jedan član već godinama njeguje teško bolesnu osobu i polako ostaje bez snage. Možda čovjek nije materijalno siromašan, ali je nakon smrti supruge ostao u kući u kojoj navečer nema kome reći kako mu je prošao dan. Možda neka osoba ne treba paket, već nekoga tko će s njom otići liječniku, pomoći ispuniti obrazac, objasniti dopis koji ne razumije ili jednostavno sjesti i slušati. Siromaštvo nije nestalo, ali se njegove forme mijenjaju. Zato živ Caritas ne pita samo koliko je ljudi bilo na prošlogodišnjem popisu. Pita postoji li netko koga još nismo naučili vidjeti.

Druga stvar kod Samarijanca još je važnija. On ne ostaje na osjećaju. Prilazi ranjenome čovjeku, previja rane, upotrebljava ulje i vino, stavlja ga na svoju životinju, odvodi ga na sigurno mjesto i plaća trošak. To je djelotvorna ljubav: osjećaj koji je dobio oblik. Ali tu dolazimo do nečega o čemu se u Caritasu možda premalo govori. Nije svaka pomoć automatski dobra pomoć samo zato što je učinjena s dobrom namjerom. Čovjeku se može pomoći na način koji ga ponizi. Možemo nekoga pretvoriti u vječnog primatelja. Možemo umjesto njega početi raditi i ono što bi mogao sam. Možemo se naviknuti da nas treba. Možemo čak, a da toga nismo svjesni, graditi vlastiti osjećaj važnosti na tome što je netko drugi slabiji od nas. Postoji vrlo suptilna napast pomagača: željeti biti potreban.

Lijepo je kada netko kaže: da nije bilo vas, ne znam što bih. U tome nema ništa loše. Ali kršćanska pomoć mora imati hrabrosti željeti dan kada će nam čovjek reći: sada mogu sam. Najbolji liječnik ne želi pacijenta zauvijek vezati uz bolnicu. Najbolji učitelj ne želi učenika koji će ga cijeli život trebati da mu objasni istu stvar. Tako ni najbolji Caritas, ondje gdje je to moguće, ne proizvodi ovisnost o pomoći, već čovjeku vraća sposobnost da ponovno stoji. Naravno, postoje ljudi kojima će trajna pomoć uvijek biti potrebna. Tu nema mjesta jeftinim parolama o samostalnosti. Bolesnik, osoba s teškim invaliditetom, vrlo star čovjek ili obitelj u posebnoj situaciji možda će godinama trebati druge. Ali i tada ostaje pitanje: pomažemo li čovjeku tako da osjeti vlastito dostojanstvo ili tako da stalno osjeća vlastitu nemoć?

Tu dolazim do svetoga Benedikta, kojega bih želio večeras posebno spomenuti. Njegovo Pravilo meni je godinama jedan od vodiča u životu. Ne kažem to zato što ga lako živim. Upravo suprotno. Često ga izgubim iz vida. Benedikt je zahtjevan. Čovjek može pročitati nekoliko njegovih jednostavnih redaka i pomisliti kako je sve jasno, a onda otkriti koliko ih je teško živjeti u stvarnom odnosu s ljudima. Ali upravo zato mu se vraćam. U njemu ima neke stare, trezvene mudrosti Crkve koja ne dopušta da duhovni život ostane u lijepim riječima. Benedikt živi u vrlo nemirnom vremenu, na prijelazu petoga u šesto stoljeće, kada se stari rimski svijet raspada, institucije slabe, a Europa traži neki novi oblik života. On ne piše veliki politički program. Okuplja ljude i uči ih kako zajedno moliti, raditi, slušati, primati gosta, brinuti se za bolesnoga, raspolagati stvarima i podnositi slabosti jedni drugih. Iz takve naizgled male škole života tijekom stoljeća nastalo je nešto golemo: benediktinska tradicija pomogla je sačuvati vjeru, kulturu, knjigu, rad i osjećaj zajednice te postala jedan od velikih čimbenika izgradnje kršćanske Europe.

Mi Slaveni imamo još jednu posebnu priču evangelizacije, priču Ćirila i Metoda, koji su našim narodima Evanđelje donosili poštujući njihov jezik i kulturu. Ali i mi pripadamo Europi koju su stoljećima oblikovale velike monaške i misijske struje. Naši su preci također jednom bili ljudi kojima je netko trebao donijeti Evanđelje. Netko je morao prijeći granicu svojega svijeta, naučiti tuđi jezik, prihvatiti drukčije običaje i vjerovati da od ljudi koji još ne poznaju Krista mogu postati braća i sestre u istoj vjeri. Danas smo mi oni kojima je Evanđelje povjereno. To je velika promjena perspektive. Mi nismo vlasnici nečega što je oduvijek bilo naše. Mi smo primili. I upravo zato možemo davati.

Sveti Benedikt pri kraju svojega Pravila, u 72. poglavlju, govori o nečemu što naziva dobrim žarom. Kaže da postoji i gorak, zao žar koji odvaja čovjeka od Boga, ali postoji i dobar žar koji vodi Bogu i životu. To mi se čini izvanredno važnim za ljude koji dugo služe. Jer nije pitanje samo imamo li žara. Ponekad upravo najrevniji ljudi mogu postati najgorči. Čovjek desetljećima radi, dolazi prvi, odlazi zadnji, nosi ono što drugi neće nositi, i onda polako počne u sebi zbrajati: tko nije došao, tko nije zahvalio, tko ništa ne radi, tko se pojavi samo kada nešto treba, tko je obećao pa nije izvršio. I od dobrog žara može nastati gorčina. Benedikt je nevjerojatno realan. Zato njegov dobar žar nije romantična oduševljenost. On se pokazuje tako da ljudi međusobno podnose slabosti tijela i karaktera, da iskazuju jedni drugima čast, da ne traže samo ono što koristi njima, već ono što koristi drugome, i da ništa ne pretpostave Kristu.

Mislim da bi to mogao biti jedan od najvažnijih ispita Caritasa nakon trideset i jedne godine. Nije samo pitanje koliko smo učinili. Pitanje je kakvi smo ljudi postali dok smo to činili. Jesmo li nakon svih tih godina mekši prema ljudskoj slabosti ili tvrđi? Strpljiviji ili razdražljiviji? Znamo li se još obradovati kada netko drugi učini dobro, čak i ako nema nikakve veze s nama? Možemo li pustiti nove ljude da učine nešto na svoj način ili mislimo da samo mi znamo kako se to radi? Znamo li mlađemu čovjeku dati stvarnu odgovornost ili ga godinama držati na rubu jer još *nema iskustva*? To je ono što bih nazvao duhovnošću dugoga služenja. Na početku čovjeka nosi entuzijazam. Nakon deset godina više ga ne može nositi samo entuzijazam. Nakon trideset godina mora ga nositi nešto dublje.

Tu se dobro susreću sveti Benedikt i papa Benedikt XVI. Papa Benedikt u enciklici *Deus caritas est* piše da ljudima koji rade u crkvenim karitativnim ustanovama treba stručnost. Trebaju znati što čine. Ali odmah kaže da stručnost nije dovoljna. Čovjeku treba više od tehnički ispravne pomoći. Treba mu čovječnost, srdačna pažnja. Zato govori o potrebi *izobrazbe srca*. Meni je to izvanredno dobar izraz. Nakon trideset i jedne godine ne treba nam samo još više iskustva. Treba nam stalna *izobrazba srca*. Jer iskustvo samo po sebi ne mora čovjeka učiniti boljim. Može ga učiniti i ciničnim. Netko može nakon dvadeset godina pomaganja reći: znam ja takve, svi oni pričaju isto. To je iskustvo, ali to nije mudrost. Mudrost zna da smo mnoge ljudske priče već čuli, a ipak pred nama nikada ne stoji *takav*. Pred nama uvijek stoji ovaj čovjek, njegova priča, njegov strah, njegov život. Izobrazba srca znači da iskustvo ne uguši sposobnost susreta.

I sada se vratimo Samarijancu. Postoji jedan detalj prispodobе koji je gotovo savršen za temu Caritasa. Samarijanac ne odnosi ranjenika svojoj kući i ne kaže: od sada sam ja odgovoran za sve što ti se dogodi. Odvodi ga u svratište, uključuje drugoga čovjeka, daje novac i dogovara nastavak skrbi. To znači da ozbiljna ljubav gradi mrežu. Velika je pogreška kada u župi postoji jedna osoba bez koje ništa ne može. To na prvi pogled izgleda kao pohvala toj osobi, ali dugoročno je znak

slabosti zajednice. Ako jedna žena zna sve potrebite, drži sve kontakte, raspoređuje svu pomoć i sve ovisi o njoj, onda nemamo snažan Caritas. Imamo snažnu osobu. A ljudi stare, razbole se, presele, izgore od obveza. Dobra ljubav zato ne čuva služenje za sebe. Ona uvodi druge. Samarijanac je dovoljno ponizan da zna da nije jedini koji može pomoći.

To je još jedna važna duhovna lekcija: ne moramo biti nezamjenjivi. Ponekad je najveći uspjeh jednoga dobrog volontera to da nakon nekog vremena više nije potreban na istome mjestu jer je osposobio troje drugih. Ponekad je najveći uspjeh Caritasa čovjek kojemu više nije potrebna materijalna pomoć. A možda je jedan od najljepših plodova Caritasa trenutak kada osoba koja je nekada dolazila po pomoć jednog dana dođe pitati: mogu li sada ja nešto učiniti za nekoga? Tada prestaje podjela na nas koji imamo i njih koji nemaju. Nastaje zajednica. Netko danas nosi mene. Sutra ja mogu nositi nekoga drugoga.

Još je jedna rečenica Samarijanca vrlo važna: kaže gostioničaru da će se vratiti. To znači da ljubav ima pamćenje. Mi ljudi vrlo dobro reagiramo na dramatične trenutke. Izgori kuća i za nekoliko dana skupi se pola mjesta. Dogodi se velika nesreća i ljudi se odmah pokrenu. To je nešto vrlo lijepo u čovjeku. Ali neke se ljudske nesreće događaju tiho. Nitko ne fotografira treću godinu nečije samoće. Nitko ne organizira veliku akciju zato što jedan čovjek mjesecima njeguje svoju nepokretnu suprugu i više ne zna odakle crpiti snagu. Neće se cijelo mjesto mobilizirati oko žene koja nakon smrti muža više ne zna što bi sama sa sobom navečer. A upravo tamo pomaže Samarijančeva rečenica: vratit ću se.

Djelotvorna ljubav ne zna samo reagirati. Ona zna pratiti. To je možda pitanje koje si župni Caritas nakon desetljeća rada može postaviti: što se dogodilo s ljudima kojima smo pomagali prije šest mjeseci? Prije godinu dana? Jesmo li ikada ponovno pitali kako su? Je li nešto krenulo nabolje? Postoji li nešto što smo previdjeli? Je li naša pomoć riješila problem ili samo odgodila sljedeću krizu? To nije birokracija. To je pamćenje ljubavi.

I konačno, nakon trideset i jedne godine treba imati hrabrosti postaviti još jedno neugodno pitanje. Ako stalno nalazimo ljude ranjene na istoj cesti, možda nije dovoljno samo sve bolje previjati rane. Treba jednom pogledati i cestu. Zašto ljudi padaju? Zašto se ista vrsta nevolje ponavlja? Postoji li nešto što se može spriječiti? Postoji li čovjek kojemu ne treba nova vrećica, već pomoć da riješi uzrok zbog kojega svaki mjesec ponovno treba vrećicu? Postoji li starija osoba kojoj deset ljudi povremeno donese nešto, ali nitko nije sjeo s obitelji i ozbiljno razgovarao kako organizirati trajnu skrb? Postoji li obitelj kojoj se godinama pomaže financijski, a nikada nismo pitali postoji li nešto što bi im pomoglo da povećaju vlastitu samostalnost?

Djelotvorna ljubav ne bira između srca i razuma. Treba joj oboje. Papa Benedikt XVI. upravo zato govori i o stručnosti i o srcu. Nije kršćanskije pomoći loše samo zato što imamo dobru namjeru. Ako čovjeku treba stručnjak, pomoći znači odvesti ga stručnjaku. Ako postoje prava koja ne ostvaruje, pomoći znači pomoći mu da ih ostvari. Ako postoji problem koji Caritas ne može riješiti, znak zrelosti nije glumiti da možemo sve, već znati kome se obratiti. Tu možda dolazimo do jedne od najvažnijih promjena koje bi Caritas danas trebao prihvatiti. Nekada je bilo dovoljno imati dobre ljude koji će prikupiti i podijeliti. Danas sve više trebamo dobre ljude koji znaju povezati: jednoga čovjeka s liječnikom, drugoga sa socijalnom službom, trećega s nekim tko razumije

administraciju, četvrtoga s obitelji, petoga jednostavno s nekim tko će ga jednom tjedno nazvati. Caritas tada postaje manje skladište pomoći, a više mreža odnosa.

I možda je upravo to oblik koji će djelotvorna ljubav sve više trebati u budućnosti. Nećemo riješiti svaku nevolju. To moramo pošteno priznati. Nijedna župa ne može spasiti sve, nijedan svećenik, nijedan Caritas, nijedan volonter. Ni Samarijanac nije riješio svaki problem između Jeruzalema i Jerihona. Pomogao je čovjeku kojega je susreo. To je važna granica jer kršćanska ljubav nije mesijanski kompleks. Spasitelj svijeta već postoji i nismo mi. Naša je zadaća skromnija i istodobno vrlo ozbiljna: ne proći ravnodušno pokraj dijela svijeta koji nam je povjeren.

Zato bih nakon trideset i jedne godine Tjedna župnoga Caritasa možda manje pitao koliko je akcija organizirano, a više što je tijekom tih godina nastalo među ljudima. Je li nastalo povjerenje? Znaju li ljudi da mogu nekome doći bez srama? Postoje li osobe koje će primijetiti kada netko nestane iz crkve, iz susjedstva ili iz uobičajenoga života? Postoje li mostovi između generacija? Ulaze li novi ljudi? Prenosi li se iskustvo? Može li čovjek koji je nekada primao danas pronaći mjesto na kojemu i sam daje? I, možda najvažnije, jesmo li nakon trideset i jedne godine sačuvali dobri žar?

Tu bih se opet vratio svetom Benediktu, jer mislim da stari monah iz šestoga stoljeća zna nešto što naše vrijeme lako zaboravlja. Velike stvari rijetko opstaju samo na velikim idejama. Opstaju na vjernosti u malome: na tome kako govorimo jedni s drugima, kako podnosimo čovjeka koji nam ide na živce, kako primamo onoga koji dolazi, kako postupamo sa stvarima koje su nam povjerene, kako se odnosimo prema bolesnome, kako dijelimo odgovornost, kako slušamo i kako se vraćamo nakon pogreške. Benedikt nije Europu izgradio velikim projektom. Njegovi duhovni sinovi stoljećima su na tisućama mjesta činili male, uređene, vjerne stvari: molili, radili, primali goste, prepisivali knjige, obrađivali zemlju, odgajali ljude, stvarali zajednice. Iz takve se vjernosti rodila kultura.

Možda se i djelotvorna ljubav čuva na isti način. Ne velikim riječima o čovjeku, već jednim posjetom, jednim pozivom, dobro vođenim popisom koji nikoga ne ponižava, diskrecijom, strpljenjem s volonterom koji nije učinio baš kako bismo mi, hrabrošću da novome čovjeku prepustimo posao, povratkom nekome kome smo prije pola godine pomogli i sposobnošću da nakon trideset i jedne godine još uvijek kažemo: možda nešto možemo učiniti bolje.

Ako bih cijelo predavanje morao svesti na jednu misao, rekao bih ovako: u prvim godinama Caritas se mora učiti kako pomoći. Nakon mnogo godina mora se učiti kako pomagati, a ne prestati vidjeti čovjeka. Možda je zato Samarijanac još uvijek najbolji učitelj. Ne zato što je bio neki veliki humanitarac. Ne znamo njegovo ime, ne znamo je li ikada više učinio nešto slično, ne znamo je li ga itko pohvalio. Znamo samo da je na svojem putu naišao na čovjeka, vidio ga, dopustio da ga taj čovjek prekine, prišao mu, učinio ono što je znao, uključio drugoga, obećao da će se vratiti i nastavio svojim putem. To je zapravo vrlo skroman opis djelotvorne ljubavi. Možda upravo zato može trajati trideset i jednu godinu. I još trideset i jednu.

Ali samo pod jednim uvjetom: da u sredini svega ne ostane Caritas, program, tradicija, novac, akcija, pa čak ni naše dobro djelo. U sredini mora ostati čovjek. A kršćanin zna i nešto više: kada dovoljno dugo i dovoljno pažljivo gleda lice toga čovjeka, polako počinje razumijevati zašto sveti Benedikt traži da se gost primi kao Krist i zašto papa Benedikt govori o izobrazbi srca. Jer najveća

opasnost za Caritas nije da jednoga dana ostane bez novca. Veća bi opasnost bila da ostane bez srca.

Zato možda pravo pitanje na početku trideset i prve godine nije: što ćemo ove godine još napraviti? Pravo pitanje glasi: kakvo srce želimo imati dok to radimo? Ako nakon svih ovih godina ostanemo sposobni vidjeti čovjeka kojega jučer nismo vidjeli, stati kada bismo najradije produžili, prepustiti mjesto drugome, vratiti se onome na koga su svi već zaboravili i učiniti dobro bez potrebe da dobro bude naše, onda ovaj Tjedan župnoga Caritasa nije samo lijepa tradicija. Onda je Caritas još uvijek živ. A živa ljubav uvijek pronalazi novu cestu do čovjeka.